

Vingsted, den 14. september 2021

Danmarks Sportsfiskerforbunds bemærkninger til Helhedsplan for Gudenåen

Indledningsvis vil vi takke for tilsendte, samt muligheden for at kunne afgive hørings svar. Materialet er meget omfattende og indtrykket er at det er et flot fagligt og grundigt arbejde, der er foregået med udarbejdelse af Helhedsplanen.

Formålet med helhedsplanen

Formålet med helhedsplanen er at planlægge håndteringen af vandet for at imødegå konsekvenserne af mere vand og højere vandstand i Gudenåen ved at få kortlagt omfanget af gener og anviser løsningsmuligheder og handlinger.

Hjælpe de 7 kommuner med at administrere hensigtsmæssigt

Helhedsplanen for Gudenåen skal hjælpe de 7 Gudenåkommuner med sammen at administrere åen hensigtsmæssigt, så der tages hensyn til klimaændringerne og afvandingsbehovet samtidig med, at der værnes om naturen. I helhedsplanen behandles:

- *Helhedsorienterede løsninger*
- *Lokale løsninger*
- *Klimatilpasning*
- *Virkemidler*
- *Handlinger*
- *Ansvarsfordeling mellem myndigheder, beredskab og den enkelte borger*
- *Natur- og miljøhensyn*
- *Forventningsafstemning*
- *Der er stor variation i åens højdemæssige forløb i de 7 kommuner. Det vil givetvis give anledning til forskellige indfaldsvinkler afhængigt af, hvor på strækningen man er.*

Danmarks Sportsfiskerforbunds bemærkninger

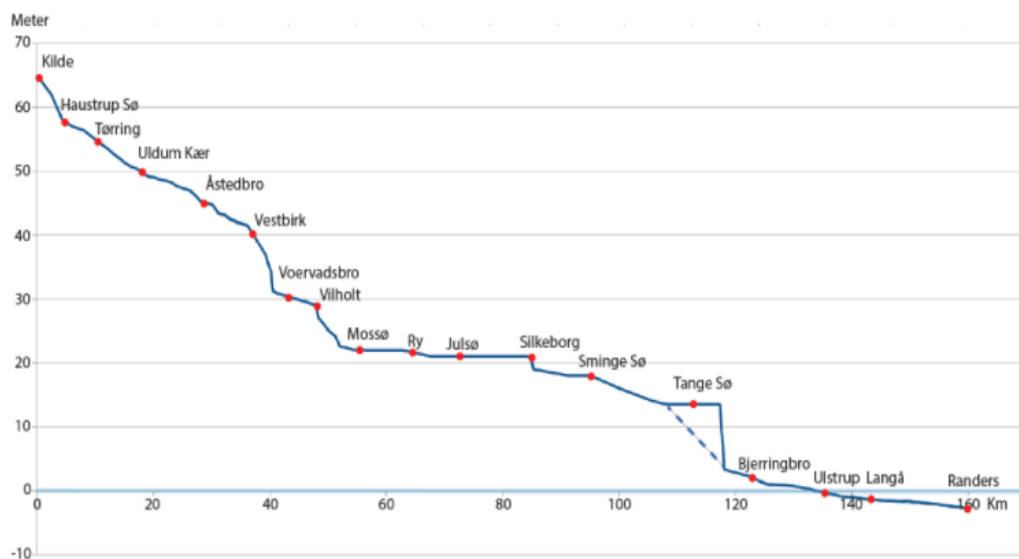
DSF vil rose at der i arbejdet med Helhedsplanen har været fokus på at skabe en samlet, helhedsorienteret forståelse af Gudenåen som system. Et vandsystem der er Danmarks længste å. Med et opland på 2.600 km² der svarer til 10 % af Jyllands areal eller et areal næsten på størrelse med Fyn.

Gudenåen har sit udspring ved Tinnet Krat få km syd for Nørre Snede og løber gennem landskabet 160 km nordpå mod Randers Fjord og videre ud i Kattegat.

Vi vil rose Planen for at opdele i 4 delstrækninger, da der er stor variation i åens højdemæssige forløb i de syv kommuner, og sammen med de store indskudte søer og bygningsværker giver det en naturlig opdeling af Gudenåen i fire strækninger, som helt eller delvist giver anledning til forskellige indfaldsvinkler afhængigt af, hvor på strækningen man er. De fire strækningsinddelinger er: Tinnet Krat til Mossø (Hedensted og Horsens kommuner) Mossø til Slusen i Silkeborg (Skanderborg og Silkeborg Kommuner)

Slusen i Silkeborg til Tangeværket (Silkeborg, Favrskov og Viborg kommuner) Tangeværket til udløb i Randers fjord (Viborg, Favrskov og Randers kommuner) Der har været fokus på at kortlægge udbredelsen af oversvømmelser og identificere de udfordringer som vandet skaber. Der er gennemført arbejder med fokus på at indsamle viden fra interessenter og aktører langs Gudenåen, eller med relation til Gudenåen. Dette har haft fokus på at identificere, hvordan oversvømmelserne opleves og hvilke udfordringer, som italesættes.

Det væsentlige er den kommende prioritering af indsatser langs vandløbet og valg af virkemidler. Som det fremgår af højdemodellen herunder er der betydelig forskel på faldforholdene og dermed også forskel i de gener som vandet medfører ned gennem systemet. DSF er bekymret for at det kan give anledning til en forskelligartet kommunal motivation, for at bidrage til Helhedsplanen samt i valg af løsninger, herunder valg af virkemidler.

Billedtekst: Figuren viser Gudenåens vej fra udspringet ved Tinnet Krat ned til udløbet i Randers Fjord. De stejleste strækninger findes nærmest kilden, mellem Vestbirk og Mossø og skjult på bunden af den opstemmede Tange Sø. Ved Ulstrup, mere end 20 km fra Randers Fjord, når åens bund ned i niveau med havets overflade. Profilen er tegnet ud fra oplysninger om beliggenheden af åens bund og søernes overflader i forhold til højden over havet. Grafik: Stig Bachmann Nielsen, Naturplan.

Det fremgår af materialet, at Helhedsplanen er udført i et samarbejde, hvor Gudenåkomitéen har været faglig og politisk arbejdsgruppe i forløbet.

DSF er enig i at det i det kommende arbejde er vigtigt, samt at aktører og interessenter inddrages i arbejdet med gode løsninger på vandhåndteringen. Vi anbefaler at inddrage Region Midtjylland og andre i udmøntning af Planen, og naturligvis i samarbejde med kommunerne, Gudenåkomiteen samt relevante interessenter.

DSF mener det er vigtigt at der inden implementering af Planen er enighed om:

- Et fælles fagligt forståelsesgrundlag, inden der træffes politiske beslutninger
- Rammer respekteres i forhold til dansk lovgivning, herunder vandramme- og habitatdirektiverne
- Erkendelse af det er en bunden opgave at der skal være målopfyldelse i Gudenåen og de mange tilløb, der er omfattet af de statslige vandområdeplaner og tilstanden skal være opnået senest ved udgangen af 2027
- De nødvendige værktøjer er til rådighed for myndighederne: f.eks. multifunktionel jordfordeling, engangserstatninger, ekspropriationserstatninger for beboelser der ikke kan sikres mod vandet m.fl.
- Helhedsplanen rulles ud som en helhedsplan med lokale hensyn og ønsker
- Interessentinddragelse lokalt og regionalt

Fra Planen

Helhedsplanen skal skabe grundlag for nye initiativer og konkrete helhedsorienterede projekter. Kommunerne skal gennem planens tilblivelse samarbejde om at beskrive og forpligte sig til projekter, som har til formål at sikre afvanding, klima og miljø gennem helhedsorienterede løsninger. Helhedsplanen kan skabe grundlag for iværksættelse af nye initiativer og konkrete helhedsorienterede projekter, fx etablering af vandpareringspladser, forbedring af afvandingsforhold og initiativer til forbedring af naturindholdet.

Det er målet at få beskrevet og værdisat de konsekvenser, der følger af høj vandstand i givne situationer på forskellige strækninger. Berørte lodsejere og andre interessenter forelægges de muligheder, som helhedsplanen peger på som realistiske og omkostningseffektive løsninger til at imødegå eller begrænse følgerne af fremtidige oversvømmelser.

I helhedsplanen skal det også være muligt for den enkelte kommune at angive indsatser af lokal betydning, som samtidigt ikke har betydende konsekvenser for nabokommuner, hvilket er i tråd med den tiltrådte vision for Gudenåen.

Projektet skal således udgøre en samlet plan for hele strækningen af Gudenåen med hensyn til at kunne overvåge og forudsige udviklingen i vandstand samt forebygge og afhjælpe eller acceptere følgerne af fremtidige oversvømmelser.

DSF bakker fuldt op om ovenstående målsætninger

Projektafgrænsning

Det geografiske omfang for projektet skal besluttes med udgangspunkt i Gudenåens hovedløb og de vandløbsnære arealer, der oversvømmes. Projektgrænsen fastlægges af de 7 kommuner med udgangspunkt i beskyttelse af ådalen. Afgrænsningen identificeres nærmere ved hjælp af oversvømmelseskort og risikokort fra vandløbsmodel for Gudenåen. Indsatsområdet udgøres af hele oplandet til Gudenåen, da vandhåndtering længere ude i sidegrenene kan have betydning for vandet i selve ådalen.

Dette finder vi helt oplagt og en god tilgang.

Er der en risiko for en konkurrence imellem de mange hensyn i Helhedsplanen?

Gudenåen fremtræder som et stort og mægtigt vandsystem, med en vandløbsnatur og kulturhistorie af national betydning.

Vandløbet er omgivet af menneskelige frembringelser i form af byggeri, infrastruktur og opdyrkede jorde, kort sagt kultur. Samtidig har vi en bunden opgave for opnåelse af en naturtilstand, som er rammesat af EUs Naturdirektiver.

Klimaændringer vil i fremtiden byde på generelt mere og pludseligt faldende nedbør, som nogle forventer at åen bringer væk i en fart uden skade på kultur. Hvordan skal der prioriteres mellem disse faktorer?

Klimaændringerne er på kort sigt en betingelse, som vi ikke kan ændre på. Hvis vi insisterer på at fastholde de kulturelle frembringelser uforandret, er det så natur- og miljøkvaliteten, der må lide. Ellers må vi være villige til at opgive dyrkning af afbrændte lavbundslande, fjerne udsatte bygninger samt beskytte det, der ikke kan fjernes.

Det er klart, at mange mennesker derved kan komme uforskyldt i klemme økonomisk, og at samfundet må kompensere dem herfor.

For at forstå de problemer, der kan opstå ved Gudenåens bredder, kan det være hensigtsmæssigt at se på, hvilke indgreb man i tidens løb har foretaget. Nogle af dem har bevirket en hurtigere vandtransport, andre en forsinkelse. Det kan derfor skifte fra sted til sted, hvad resultatet er og hvilket virkemiddel der skal tages i anvendelse.

Gudenåen er i tidens løb reguleret, det vil i praksis sige, at man har rettet åen ud ved at føre den udenom slyngninger. Det har forkortet dens løb og givet hurtigere vandafledning fra visse områder. I de sidste 50 år har man skåret grøde, dvs. en eller flere gange om året skåret vandplanter i åen ved at sejle mod strømmen med en kniv eller klippet.

Hensigten har været at forøge vandføringsevnen eller at sænke vandstanden. Grødeskæringen fjerner skjul og opholdssteder for fisk og vandinsekter, hvilket medfører forøgede dødeligheder, og har også resulteret i at der med tiden er sket og sker en forskydning i vandplantearterne. Eksempelvis bliver den meget lidt opstuvende vandranunkel i stort omfang erstattet af den meget opstuvende art pindsvineknop.

Helhedsplanen beskriver dog meget fint at grødeskæringen virker i en kortere periode og kan ikke sikre mod oversvømmelser langs Gudenåen.

Dræning af tilstødende enge for at muliggøre korndyrkning i stedet for høslæt har ført nedbør hurtigere fra landbrugsjorden ud i åen. Desværre har dræning også tilført ilt til drænet tørvejord med det resultat, at

tørvelagene er blevet omsat og sunket sammen. Mange tilstødende enge er af den årsag sunket op mod en meter på 100 år og er blevet vandlidende.

Der har i tidens løb været placeret dæmninger i Gudenåen for at udnytte vandkraften. Flere er blevet fjernet (Vilholt og Klostermølle) eller omgåede, men endnu eksisterer Hammer, Vestbirk og Tange. Opstrøms disse ligger nogle af de stræk med de største fald. Disse hurtigt transporterende stræk er omskabt til langsomt løbende opstuvningszoner.

Med henblik på at forbedre sejladsmulighederne er lavvandede stryg blevet opgravet og store sten fjernet. Det har fremmet vandtransporten på bekostning af gydemuligheder for fisk og livsbetingelser for vandinsekter, dvs. at miljøkvaliteten er forringet. Man har ved at gennemføre disse historiske tiltag opnået, hvad man har regnet for lokale fordele, men samlet set har man nu et vandsystem ude af naturlig balance.

Nogle af tingene er på kort sigt uoprettelige, men andre kan med fordel føres tilbage som et virkemiddel til at opnå et mere velfungerende og selvregulerende system.

Afsluttende bemærkninger og konklusion

Det er Danmarks Sportsfiskerforbunds samlede vurdering af Helhedsplanen, at den leverer et solidt fagligt vidensgrundlag, herunder en række virkemidler, til at træffe beslutninger om fremtidens indsatser på. Som tidligere nævnt, er det altafgørende med et fælles fagligt forståelsesgrundlag blandt alle aktører, inden der træffes politiske beslutninger om udmyntning og implementering af Helhedsplanen.

Danmarks Sportsfiskerforbund anderkender det omfattende modelarbejder der er foretaget i hele oplandet. Det vil være optimalt, hvis de oplistede virkemidler også i meget stort omfang også tages i anvendelse her, med det formål at minimere udfordringerne i alle de større og mindre vandløb, og tilhørende lavbundsarealer til Gudenåens hovedløb.

Vandhåndtering i de mange tilløb, har ikke været en del af projektet, men kan formentlig med det udviklede modelarbejde relativt let inddrages i planer for også disse mindre oplande og vandløb.

Som Bent Lauge Madsen klogt siger: Alle tilløb er leverandører af vand, mens hovedløbet er transportøren af de store vandmasser.

Danmarks Sportsfiskerforbudn anbefaler derfor beslutningstagerne, at Helhedsplanen for Gudenåens hovedløb følges op af tilsvarende vurderinger for oplandets større og mindre vandløb, der løber i hovedløbet.

Multifunktionel jordfordeling, vådområder og lavbundsarealer har mange positive synergieffekter som kan indeholdes på samme areal. Vi kan få skabt en naturlig hydrologi, hvis åsengen bringes tilbage til Gudenåen, vi kan skabe ny natur, tilbageholde og omsætte næringsstoffer og reducere klimagasudledningen, når lavbunds- og vandløbsnære arealer vådgøres. Sidst men ikke mindst kan det sikre Gudenåen plads og en fri bevægelighed og en mere naturlig og stabil tilstand – et vandløb i bedre og mere naturlig balance.

Foruden en række overordnede virkemidler redegør Helhedsplanen for at en række ejendomme, huse og infrastrukturer, der risikerer oversvømmelser. Mange kan sikres ved lokale tiltag som diger, terrænhævninger, sluse/pumper eller lignende, der kan sikre mod oversvømmelser efter det ønskede beskyttelsesniveau. Vi bliver dog nødt til at acceptere, at der er boliger som ikke kan opnå et acceptabelt beskyttelsesniveau. Derfor er det nødvendigt at der afsættes en pulje til erstatninger til ejerne af disse.

Adgang til naturen kan sikres ved anlæggelse af stier eller forhøjelse af eksisterende – det er tiltag der skal arbejdes med lokalt.

Afslutningsvis finder vi at Helhedsplanen burde have indeholdt en vurdering af hvad en tømning af Tange Sø vil bringe af muligheder i vandhåndteringen. Ville en tømning frilægge en ådal, der vil kunne tilbageholde vand i en periode, der kunne sikre nedstrømsliggende byområder og vigtig infrastruktur?

Denne vurdering kan selvfølgelig stadig nå at blive indarbejdet i Helhedsplan for Gudenåen.

Venlig hilsen

Lars Brinch Thygesen
Natur- og Miljøkonsulent